

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO

7 päivänä tammikuuta 2003 *

Asiassa C-306/99,

jonka Finanzgericht Hamburg (Saksa) on saattanut EY 234 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Banque internationale pour l'Afrique occidentale SA (BIAO)

vastaan

Finanzamt für Großunternehmen in Hamburg

ennakkoratkaisun yhtiömuodoltaan tietyntyyppisten yhtiöiden tilinpäätöksistä perustamissopimuksen 54 artiklan 3 kohdan g alakohdan nojalla 25 päivänä heinäkuuta 1978 annetun neljännen neuvoston direktiivin 78/660/ETY (EYVL L 222, s. 11) tulkinnasta,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentti G. C. Rodríguez Iglesias, jaoston puheenjohtaja J.-P. Puissochet sekä tuomarit D. A. O. Edward (esittelevä tuomari), A. La Pergola, P. Jann, V. Skouris, F. Macken, N. Colneric ja S. von Bahr,

julkisasiamies: F. G. Jacobs,
kirjaaja: johtava hallintovirkkamies L. Hewlett,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Finanzamt für Großunternehmen in Hamburg, asiamiehenään M. Wagner,

— Saksan hallitus, asiamiehinään W.-D. Plessing ja A. Dittrich,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään J. Sack, avustajanaan Rechtsanwalt R. Karpenstein,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Saksan hallituksen, asiamiehenään H. Heitland, ja komission, asiamiehenään J. Sack, avustajanaan R. Karpenstein, 3.7.2001 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 15.11.2001 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Finanzgericht Hamburg on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle 29.4.1999 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 13.8.1999, ennakkoratkaisukysymyksiä yhtiömuodoltaan tietynlaisten yhtiöiden tilinpäätöksistä perustamissopimuksen 54 artiklan 3 kohdan g alakohdan nojalla 25 päivänä heinäkuuta 1978 annetun neljännen neuvoston direktiivin 78/660/ETY (EYVL L 222, s. 11; jäljempänä direktiivi) tulkinnasta.
- 2 Nämä kysymykset on esitetty asiassa, jossa kantajana on ranskalainen pankki Banque internationale pour l'Afrique occidentale SA (jäljempänä BIAO) ja vastaajana Finanzamt für Großunternehmen in Hamburg (jäljempänä Finanzamt).
- 3 BIAO:lla, jonka kotipaikka on Pariisi (Ranska), oli pääasian tosiseikkojen tapahtuma-aikana Hampurissa sivuliike, joka harjoitti luottolaitostoimintaa

toiminimellä BIAO-Africa Bank Niederlassung Hamburg (jäljempänä BIAO-Afribank). BIAO-Afribank oli oikeudellisesti epäitsenäinen yksikkö, eikä se ollut pääomayhtiö. Se oli erikoistunut kehitysmaihin suuntautuvaan luotonantoon, ja se laati tilinpäätöksensä luottolaitoksilta edellytetyllä tavalla.

- 4 Pääasia koskee sen elinkeinoveron (Gewerbesteuer) määrää, joka BIAO-Afribankin on suoritettava verovuodelta 1989. Tämän veron suuruus riippuu siitä, miten on arvostettava varaus, joka koskee sellaisista luotoista, jotka olivat tilinpäätöspäivänä eli 31.12.1989 vielä maksamatta, mahdollisesti aiheutuvia menetyksiä.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Euroopan yhteisön lainsäädäntö

- 5 Direktiivillä 78/660/ETY pyritään sen ensimmäisen perustelukappaleen mukaan sovittamaan yhteen muun muassa niitä kansallisia säännöksiä, jotka koskevat tilinpäätösten ja toimintakertomusten esittämistä ja sisältöä, niitä laadittaessa käytettäviä arvostusmenetelmiä sekä niiden julkistamista, ja tällä pyritään suojaamaan yhtiön osakkaita ja jäseniä sekä ulkopuolisia.
- 6 Tässä tarkoituksessa direktiivi 78/660/ETY on jaettu useaan erilliseen jaksoon, jotka koskevat sekä tilinpäätöksen esittämistä että sen sisältöä ja asianomaisten erien arvostamista. Nyt esillä olevan asian kannalta merkityksellisissä 1 ja 2 jaksossa säädetään tilinpäätöstä koskevista yleisistä säännöksistä, 3 jaksossa

taseen rakenteesta ja esittämisestä sekä 4 jaksossa eräiden tase-erien tavoitteista ja sisällöstä. Edelleen 7 jaksossa säädetään tilinpäätöksessä ilmoitettavien erien arvostuksesta.

- 7 Direktiivin 78/660/ETY 1 artiklan mukaan, sellaisena kuin sitä sovelletaan pääasiaan, tässä direktiivissä säädettyjä yhteensovittamistoimenpiteitä sovelletaan muun muassa niihin lakeihin, asetuksiin ja hallinnollisiin määräyksiin, joita Saksan liittotasavallassa on annettu osakeyhtiön (Aktiengesellschaft), kommandiittiosakeyhtiön (Kommanditgesellschaft auf Aktien) ja rajavastuuyhtiön (Gesellschaft mit beschränkter Haftung) osalta.

- 8 Tiettyjen direktiivin 78/660/ETY jälkeen annettujen direktiivien — eli erityisesti niiden, jotka koskevat kirjanpitoasiakirjojen julkistamista — mukaan direktiiviä 78/660/ETY sovelletaan nykyään myös pankkeihin ja muihin rahoituslaitoksiin ja niiden sivuliikkeisiin ja toisaalta myös muissa jäsenvaltioissa kuin Saksassa rekisteröityjen yhtiöiden sivuliikkeisiin Saksassa. Pääasian tosiseikkojen tapahtuma-aikana Saksan liittotasavallalla ei kuitenkaan ollut velvollisuutta soveltaa direktiivin 78/660/ETY säännöksiä muihin kuin direktiivin 1 artiklassa mainittuihin yhtiöihin.

- 9 Direktiivin 78/660/ETY 2 artiklan 3 kohdassa, joka sisältyy tämän direktiivin 1 jaksoon, säädetään seuraavaa:

”Tilinpäätöksen on annettava oikea ja riittävä kuva yhtiön varoista ja vastuista, rahoitusasemasta sekä tuloksesta.”

10 Direktiivin 78/660/ETY 2 artiklan 4 kohdassa säädetään, että ”jollei tämän direktiivin säännöksiä soveltaminen riitä 3 kohdassa tarkoitetun oikean ja riittävän kuvan antamiseksi, on annettava lisätietoja”.

11 Direktiivin 78/660/ETY 2 artiklan 5 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jos jonkin tämän direktiivin säännöksen soveltaminen poikkeustapauksissa johtaa ristiriitaan 3 kohdan kanssa, tuosta säännöksestä on poikettava, jotta voidaan antaa 3 kohdassa tarkoitettu oikea ja riittävä kuva. Poikkeamiset sekä selvitys niiden perusteluista ja vaikutuksista varoihin ja vastuisiin, rahoitus-asemaan sekä tulokseen on ilmoitettava liitetiedoissa. Jäsenvaltiot voivat määrittellä kyseiset poikkeustapaukset ja antaa tarvittavat erityissäännökset.”

12 Direktiivin 78/660/ETY 3 jaksossa säädetään kahdesta pakollisesta tasakaavasta. Saman jakson 14 artiklassa säädetään vakuuksien ja vastuusitoumusten osalta seuraavaa:

”Kaikenlaiset vastuusitoumukset on, jos niitä ei tarvitse ilmoittaa vastattavissa, selvästi ilmoitettava taseen lopussa tai liitetiedoissa, ja kansallisen lainsäädännön tuntemat erilaiset vastuumuodot on erotettava toisistaan; erityisesti on ilmoitet-

tava kaikki annetut esinevakuudet. Sidosyritysten suhteen annetut tällaiset sitoumukset on ilmoitettava erikseen.”

- 13 Direktiivin 78/660/ETY 4 jaksossa on erityissäännöksiä eräistä taseen eristä. Omaisuuserien osalta direktiivin 19 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Poistoihin kuuluvat kaikki vähennykset, joiden tarkoituksena on ottaa huomioon taseen eri omaisuuserien arvon vähentyminen, riippumatta siitä, onko arvon vähentyminen lopullista.”

- 14 Direktiivin 78/660/ETY 4 jaksossa olevan 20 artiklan 1 kohta koskee varauksia, ja siinä säädetään seuraavaa:

”Varaukset on tarkoitettu sellaisia luonteeltaan selvästi määriteltyjä menetyksiä tai velkoja varten, jotka tilinpäätöspäivänä ovat joko todennäköisiä tai varmoja mutta joiden määrä ja syntymisen ajankohta on epävarma.”

- 15 Direktiivin 78/660/ETY 7 jaksossa — joka on otsikoitu ”Arvostamista koskevat säännökset” — olevassa 31 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että tilinpäätöksissä ilmoitettavat erät arvostetaan seuraavia yleisiä periaatteita noudattaen:

- a) yhtiön liiketoiminta oletetaan jatkuvaksi;

- b) samoja arvostusmenetelmiä on noudatettava johdonmukaisesti tilikaudesta toiseen;

- c) arvostuksessa on noudatettava varovaisuutta ja erityisesti:
  - aa) ainoastaan tilikauden loppuun mennessä toteutuneet voitot saadaan ilmoittaa tilinpäätöksessä,

  - bb) kaikki sellaiset ennakoitavissa olevat vastuut ja mahdolliset menetykset, jotka liittyvät kyseiseen tai sitä edeltäneeseen tilikauteen, on otet-

tava huomioon, vaikka tällaiset vastuut ja menetykset tulisivat tietoon vasta tilinpäätöspäivän ja tilinpäätöksen laatimisen välisenä aikana,

- cc) kaikki arvon vähentyminen on otettava huomioon riippumatta siitä, onko tilikauden tulos voitollinen vai tappiollinen;

- d) kaikki tilikauden tuotot ja kulut on otettava huomioon riippumatta tällaisen tuoton tai kulun saanti- tai maksupäivästä;

- e) vastaaviin ja vastattaviin kuuluvat omaisuuserät on arvostettava erikseen;

- f) kunkin tilikauden aloittavan taseen on vastattava edellisen tilikauden päätävää tasetta.

2. Näistä yleisistä periaatteista saadaan poiketa poikkeustapauksissa. Poikkeaminen ja sen perustelut on ilmoitettava liitetiedoissa, joihin on myös sisällytettävä arvio poikkeamisen vaikutuksista varoihin ja vastuisiin, rahoitusasemaan sekä tulokseen.”

16 Vaihto-omaisuuden arvonalennusten (poistojen) osalta direktiivin 78/660/ETY 7 jaksoon sisältyvän 39 artiklan 1 kohdan b ja c alakohdassa säädetään seuraavaa:

”b) Vaihto-omaisuudesta on tehtävä poistot arvostamalla se alempaan markkina-arvoonsa tai erityistapauksissa sillä tilinpäätöspäivänä olevaan muuhun alempaan arvoon.

c) Jäsenvaltiot voivat sallia poikkeuksellisten poistojen tekemisen, jos ne ovat huolellisen kaupallisen arvioinnin perusteella tarpeen sen estämiseksi, että kyseisten erien arvoa täytyisi arvovaihteluiden vuoksi lähitulevaisuudessa muuttaa. Tällaisten poistojen määrä ja niiden perustelut on ilmoitettava liitetiedoissa.”

17 Direktiivin 78/660/ETY 42 artiklassa, joka myös sisältyy 7 jaksoon, säädetään seuraavaa:

”Tehty varaukset eivät saa määrältään olla suurempia kuin on tarpeen.

Varaukset, jotka merkitään taseen kohtaan ’muut varaukset’, on ilmoitettava liitetiedoissa, jos ne ovat merkittäviä.”

Kansallinen lainsäädäntö

Direktiivin 78/660/ETY täytäntöönpano

- 18 Direktiivi 78/660/ETY on saatettu osaksi Saksan lainsäädäntöä 19.12.1985 annetulla Bilanzrichtliniengesetzillä (laki tilinpäätösdirektiivien täytäntöönpanosta, BGBl. 1985 I, s. 2355). Tämä laki on sittemmin sisällytetty 10.5.1997 annetun Handelsgesetzbuchin (kauppalakikoodeksi, BGBl. III, s. 4100-1; jäljempänä HGB) kolmanteen osaan.
- 19 Finanzgericht Hamburg on todennut ennakkoratkaisupyyntössään, että täytäntöönpannessaan direktiivin 78/660/ETY Saksan lainsäätäjät sääti, että direktiiviin sisältyviä säännöksiä sovelletaan paitsi direktiivin 1 artiklassa tarkoitettuihin pääomayhtiöihin myös yleisemmin kaikkiin elinkeinonharjoittajiin, mukaan lukien toisissa jäsenvaltioissa rekisteröityjen yhtiöiden sivuliikkeet.
- 20 Tämän vuoksi tietyt direktiivin 78/660/ETY osat on sisällytetty HGB:n kolmannen osan I osaston muodostaviin 238—263 §:ään, jotka koskevat kaikkia elinkeinonharjoittajia. Pääomayhtiöihin sovellettavat erityissäännökset ovat kolmannen osan II osastossa, joka sisältää 264—365 §:n.

Kaikkia elinkeinonharjoittajia koskevat säännökset (HGB:n kolmannen osan I osasto)

21 HGB:n 238 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Jokainen elinkeinonharjoittaja on kirjanpitovelvollinen, ja kirjanpidossa on ilmaistava liiketoiminta ja varallisuustilanne hyvän kirjanpitotavan mukaisesti. Kirjanpidon on oltava sellainen, että asiantunteva ulkopuolinen saa kohtuullisessa ajassa yleiskäsityksen yrityksen tilasta. — — ”

22 HGB:n 239 §:n 2 momentissa säädetään seuraavaa:

”Kirjaukset ja muut tarpeelliset merkinnät on tehtävä täydellisinä ja paikkansa-pitävinä sekä ajanmukaisesti ja järjestelmällisesti.”

23 HGB:n 242 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Elinkeinonharjoittajan on ennen toimintansa aloittamista ja jokaisen tilikauden päätteeksi tehtävä varojensa ja velkojensa suhdetta kuvaava laskelma (avaava tase, tase). — — ”

24 HGB:n 243 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään seuraavaa:

”1) Tilinpäätös on tehtävä hyvän kirjanpitotavan mukaisesti.

2) Tilinpäätöksen on oltava selkeä ja havainnollinen.”

25 HGB:n 249 §:n 1 momentin ensimmäisessä virkkeessä todetaan seuraavaa:

”Varaukset on tehtävä keskeneräisistä liiketoimista aiheutuvia epävarmoja velkoja ja uhkaavia menetyksiä varten.”

26 HGB:n 251 §:n ensimmäisessä virkkeessä säädetään seuraavaa:

”Taseen jälkeen on ilmoitettava sitoumukset, jotka aiheutuvat vekselien antamisesta ja siirtämisestä, takauksista, vekseli- ja shekkitakauksista ja takuusopimuksista, sekä vastuusuhteet, jotka johtuvat vakuuksien hankkimisesta vieraille veloille, mikäli niitä ei ole ilmoitettava vastaavissa; — — .”

27 HGB:n 252 §:n 1 momentin 4 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Arvostuksessa on noudatettava varovaisuutta ja huomioon on otettava erityisesti kaikki ennustettavissa olevat riskit ja menetykset, jotka ovat syntyneet tilinpäätöspäivään mennessä, vaikka näistä saadaan tietää vasta tilinpäätöspäivän ja tilinpäätöksen laatimispäivän välisenä aikana; tulot on otettava huomioon ainoastaan, jos ne ovat toteutuneet tilinpäätöspäivään mennessä.”

28 HGB:n 253 §:n 1 momentin toisessa virkkeessä säädetään seuraavaa:

”Velat on kirjattava takaisinmaksumäärän suuruisena, eläkesitoumukset — — nykyarvonsa suuruisena ja varaukset ainoastaan sen suuruisena kuinärkevän kaupallisen arvioinnin perusteella on välttämätöntä — — .”

29 HGB:n 268 §:n 7 momentissa säädetään seuraavaa:

”Edellä 251 §:ssä mainitut vastuusuhteet on ilmoitettava kulloinkin erikseen taseen lopussa tai liitetiedoissa — — .”

30 Finanzgericht Hamburg korostaa sitä, että HGB:n kolmannen osan I osastoon ei ole sisällytetty sanatarkasti oikean ja riittävän kuvan periaatetta, josta säädetään direktiivin 78/660/ETY 2 artiklan 3 kohdassa (ks. tämän tuomion 9 kohta). Se katsoo silti, että kyseisiä kaikkia elinkeinonharjoittajia koskevia säännöksiä on tulkittava direktiivin mukaisella tavalla, koska tilinpäätöksen on annettava HGB:n 239 §:n ja 242 §:n 1 momentin perusteella oikea kuva yrityksen varoista ja veloista.

Pääomayhtiöitä koskevat erityissäännökset

- 31 Pääomayhtiöihin sovellettaviin erityissäännöksiin on — toisin kuin HGB:n kolmannen osan I osastoon — nimenomaisesti sisällytetty direktiivin 78/660/ETY 2 artiklan 3 kohdassa säädetty oikean ja riittävän kuvan periaate. HGB:n 264 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään seuraavaa:

”1) Pääomayhtiön lakimääräisten edustajien on liitettävä tilinpäätökseen (242 §) liitetiedot, jotka muodostavat taseen ja tuloslaskelman kanssa kokonaisuuden, ja annettava toimintakertomus.

— —

2) Pääomayhtiön tilinpäätöksen on annettava hyvän kirjanpitoavan mukaisesti todellisuutta vastaava kuva (oikea ja riittävä kuva) pääomayhtiön varoista ja vastuista, rahoitusasemasta ja tuloksesta. Jos erityisistä syistä on niin, että tilinpäätös ei anna todellisuutta vastaavaa kuvaa edellisessä virkkeessä tarkoitetulla tavalla, tästä on annettava lisätiedot liitteessä.”

- 32 HGB:n 289 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Toimintakertomuksessa on oltava yhtiön liiketoiminnan kehittymisestä ja sen tilasta selostus, joka antaa todellisuutta vastaavan kuvan (oikean ja riittävän kuvan); siinä on käsiteltävä myös tulevaan kehitykseen liittyviä riskejä.”

Tilinpäätöksen laatimiseen liittyvät verosäännökset

33 Körperschaftsteuergesetzissa (yhteisöverolaki), joka on annettu 31.8.1976 (BGBI. 1976 I, s. 2597; jäljempänä KStG), säädetään, että yhtiöiden tuloista kannettava vero määräytyy liiketoiminnan voiton perusteella, joka lasketaan 16.10.1934 annetun Einkommensteuergesetzin (tuloverolaki, sellaisena kuin se on muutettuna, BGBI. 1990 I, s. 1898 ja BGBI. 1991 I, s. 808; jäljempänä EStG) mukaisesti. EStG:n mukaan voitto määritetään HGB:hen sisältyvien säännösten mukaisesti laaditun tilinpäätöksen pohjalta.

34 Finanzgericht Hamburg toteaa, että koska tilinpäätöksen laatimisen osalta ei ole annettu etusijan saavia erityissääntöjä, EStG:n 5 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan sovellettaviksi tulevat hyvään kirjanpitotapaan kuuluvat kauppaoikeudelliset periaatteet; kyseinen säännös kuuluu seuraavasti:

”Sellaisten elinkeinonharjoittajien osalta, jotka ovat lain perusteella kirjanpitovelvollisia ja jotka tekevät säännöllisesti tilinpäätöksen taikka jotka ilman tällaista velvollisuutta pitävät kirjanpitoa ja tekevät säännöllisesti tilinpäätöksen, tilikauden lopun yritysvarallisuutena — — on pidettävä sitä varallisuutta, joka on määritetty hyvään kirjanpitotapaan kuuluvien kauppaoikeudellisten periaatteiden mukaisesti.”

35 Finanzgericht Hamburgin mukaan hyvään kirjanpitotapaan kuuluvia periaatteita sovelletaan paitsi luonnollisten henkilöiden tuloveron laskennassa myös mää-

ritettäessä pääomayhtiöiden veron laskentaperustetta, koska KStG:n 8 §:n 1 momentissa viitataan tältä osin EStG:hen; kyseisessä momentissa säädetään seuraavaa:

”Se, mitä on pidettävä tulona ja miten tulon määrä selvitetään, määräytyy Einkommensteuergesetzin ja tämän lain perusteella.”

- 36 Hyvään kirjanpitotapaan kuuluvia periaatteita sovelletaan myös määritettäessä elinkeinoveroa (Gewerbesteuer), jota nyt käsiteltävänä oleva asia koskee, käytäten laskentaperusteena elinkeinotoiminnan voittoa, joka on määritelty 1.12.1936 annetun GewerbesteuerGesetzin (elinkeinoverolaki; RGBl. 1936 I, s. 979; jäljempänä GewStG) 7 §:ssä seuraavasti:

”Elinkeinotoiminnan verotettavana tulona on Einkommensteuergesetzin tai Körperschaftsteuergesetzin mukaisesti määritetty elinkeinotoiminnan voitto, joka on otettava huomioon selvitetäessä verotuksen kohteena olevan ajanjakson tuloa.”

- 37 Näistä säännöksistä ilmenee, että EStG:n 5 §:n 1 momentin ensimmäisessä virkkeessä olevaa viittausta hyvään kirjanpitotapaan kuuluviin periaatteisiin sovelletaan yleisesti eli myös pääomayhtiöihin. Näihin periaatteisiin kuuluvat tilinpäätöstä koskevat muotovaatimukset ja tilinpäätöksen sisältöä koskevat vaatimukset sekä ne tilipäätöseriä ja arvostusta koskevat periaatteet, jotka on kodifioitu HGB:n kolmannen osan I osastoon (joka sisältää muun muassa 238 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen ja 243 §:n 1 momentin). Nämä periaatteet sitovat kaikkia elinkeinonharjoittajia.

- 38 Hyvään kirjanpitotapaan kuuluvia periaatteita sovelletaan lisäksi varauksiin. Finanzgericht Hamburg toteaa kuitenkin, että varausten kirjanpitokäsittelyä koskevissa Saksan säännöksissä erotellaan tulevien menetysten vuoksi tehdyt varaukset (Verlustrückstellung) niistä varauksista, jotka tehdään tulevien velkojen ja velvoitteiden varalta (Verbindlichkeitsrückstellung).
- 39 Verlustrückstellungin osalta niihin hyvää kirjanpitotapaa koskeviin periaatteisiin, joita sovelletaan EStG:n 5 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen nojalla, kuuluu HGB:n 253 §:n 1 momentin toisessa virkkeessä ja direktiivin 78/660/ETY 42 artiklassa mainittu periaate, jonka mukaan varaukset eivät saa olla suurempia kuin järkevän kaupallisen arvioinnin perusteella on tarpeen.
- 40 Verbindlichkeitsrückstellungin arvostamisen osalta EStG:ssä on sitä vastoin etusijan saavia erityissäännöksiä, joita sovelletaan EStG:n 5 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen sijasta. Finanzgericht Hamburg esittää erityisesti, että Saksan vero-oikeudessa viitataan epäsuorasti sellaisiin kauppaoikeudellisiin käsitteisiin tai kriteereihin, jotka koskevat tilinpäätöksen laatimista. Näissä säännöksissä edellytetään pääasiallisesti sitä, että varaukset tehdään järkevän kaupallisen arvioinnin mukaisesti. Finanzgericht Hamburgin mukaan oikeuskäytännössä on todettu, että tässä yhteydessä on sovellettava hyvään kirjanpitotapaan kuuluvia periaatteita.

Varausten arvon selventämiseen (Wertaufhellung) liittyvät vaatimukset

- 41 Finanzgericht Hamburgin mukaan HGB:n 252 §:n 1 momentin 4 kohdan alkuosa vastaa direktiivin 78/660/ETY 31 artiklan 1 kohdan c alakohdan bb alakohdtaa. Varovaisuusperiaatteen mukaan huomioon on otettava muun muassa kaikki sellaiset ennakoitavissa olevat menot ja menetykset, jotka ovat syntyneet ennen

tilinpäätöspäivää ja tulleet tietoon tilinpäätöspäivän ja tilinpäätöksen laatimisen välisenä aikana.

- 42 Finanzgericht Hamburgin mukaan varauksen arvon selventäminen kuuluu hyvän kirjanpitoavan mukaisiin periaatteisiin, ja siksi sitä sovelletaan myös vero-oikeudessa EStG:n 5 §:n 1 momentin perusteella.
- 43 Saksan vero-oikeuden mukaan merkityksellisenä ajankohtana on tavanomainen määräaika kauppaoikeudellisen tilinpäätöksen laatimiselle eikä se mahdollisesti tätä myöhäisempi päivä, joksi tilinpäätös on laadittava verotustarkoituksessa. Lisäksi arvonselvitys tehdään myös arvostettaessa saamia ja luottoja ja korjattaessa arvoa kokonaisuutena arvioituna tai otettaessa ennakoivasti huomioon luottoriskit.
- 44 Kansainvälisten tilinpäätösstandardien (International Accounting Standards, IAS) 10 säännön mukaan tilinpäätöspäivän jälkeiset mutta tilinpäätöksen laatimista edeltävät seikat on otettava huomioon, jos näistä ilmenee olosuhteita, jotka olivat jo olemassa tilinpäätöspäivänä.

Asian tausta

- 45 Finanzgericht Hamburgissa vireillä oleva asia koskee sellaisten menetysten varalta tehdyn varauksen arvostamista, joita voi aiheutua BIAO-Afribankin antamasta riskinjakositoumuksesta, joka liittyy Berliner Handels- und Frankfurter Bank KGaA:n (jäljempänä BHF-pankki) New-Yorkin toimipaikan antamasta kahdeksannumeroisesta luotosta mahdollisesti aiheutuvaan luottotappioon; kyseinen luotto on annettu Chilen valtiolliselle kuparikaivosyhtiölle Corporación nacional del cobre de Chile (jäljempänä Corporación del cobre).

Ulkomaanluottoihin liittyvien riskien jakaminen

- 46 BHF-pankki teki 5./7.3.1987 Corporación del cobren kanssa puitesopimuksen luonteisen vakuudettoman uudistuvan luottorajasopimuksen sellaisen kupariviennin ennakkorahoituksesta, jonka kohteena on Saksan liittotasavallassa olevat ostajat (Revolving Export-Pre-Financing Agreement). Luottorajasopimus täytettiin peräkkäisillä lyhytaikaisilla luotoilla, ja se oli voimassa koko luottositoumuksen ajan eli vuoteen 1994 asti.
- 47 Luoton takaisinmaksamiseksi Corporación del cobren asiakkaat maksoivat kupariostoistaan kauppahinnat Corporación del cobren tilille, jonka se oli avannut BHF-pankin New Yorkin sivuliikkeessä. Chilen lainsäädännön mukaan nämä rahamäärät oli sitten siirrettävä Chileen, jossa Chilen keskuspankin oli määrä antaa Corporación del cobren käytettäviksi tarpeelliset valuutat luottojen erääntyessä.
- 48 BHF-pankki on osittain jakanut tästä luottorajasopimuksesta aiheutuvan riskin muille luottolaitoksille. Sekä BIAO että BIAO-Afribank tekivät 31.3.1987 BHF-pankin kanssa riskinjakosopimuksen, jonka mukaan ne vastasivat luotosta tiettyssä suhteessa siinä tilanteessa, että Corporación del cobre ei sitä maksaisi.
- 49 Riskinjakositoumuksia jatkettiin useaan otteeseen BHF-pankin Corporación del cobrelle myöntämien vientiluottojen suuruuden ja luottoajan mukaisesti. Viimeksi mainittu ei syylistynyt koskaan maksuviivästyksiin.

- 50 Käsiteltävänä olevassa asiassa kyseessä oleva riskinjakositoumus, joka liittyy tilikauden 1989 tilinpäätöspäivään, perustuu tarjoukseen, jonka BHF-pankki teki 1.7.1989 BIAO:lle ja BIAO-Afribankille. Nämä hyväksyivät tarjouksen 7.8.1989 ja sitoutuivat näin osallistumaan kumpikin 1,5 miljoonan USD:n määrästä (eli 3 miljoonan USD:n kokonaismäärästä) BHF-pankin riskiin, joksi oli arvioitu korkeintaan 30 miljoonaa USD ja joka aiheutui sen Corporación del cobrelle myöntämästä luotosta. (Tällaista sopimusta kutsutaan Risk Subparticipation Agreementiksi.) Vuotuinen avaalipalkkio oli 7/8 prosenttia riskinjakositoumuksen kattamasta luottomäärästä. Tämä määrä oli maksettava jälkikäteen sillä edellytyksellä, että luotto maksettiin takaisin häiriöttä.
- 51 Corporación del cobre maksoi BHF-pankille takaisin luottoajan mukaisesti kaksi luottoerää, jotka se oli pyytänyt vuonna 1989. BHF-pankki siirsi BIAO:n New Yorkin toimipaikkaan 8.2.1990 yhteensä 8 750 USD:n avaalipalkkiot ja lisäksi yhteensä 4 350 USD:n avaalipalkkiot vähän 27.4.1990 jälkeen, eli nämä palkkiot maksettiin BIAO-Afribankin tilikauden 1989 tilinpäätöspäivän 31.12.1989 jälkeen.

Riskinjakositoumuksen ilmoittaminen tilinpäätöksessä

- 52 BIAO-Afribankin tilikauden 1989 tilinpäätöstä ja eri tilinpäätöserien tarkastusta valmisteltiin jo ennen tilinpäätöspäivää eli 31.12.1989, jolloin kyseiseen tilikauteen liittyvästä riskinjakositoumuksesta ei vielä ollut maksettu palkkiota. Riskinjakositoumus jätettiin 20.11.1989 tilintarkastajille ennakkotarkastukseen, ja samalla ennakkotarkastukseen jätettiin myös luottoasiakirjat ja Corporación del cobren tilinpäätöstiedot Saksan lainsäädännön edellyttämällä tavalla.

- 53 Tilinpäätös laadittiin ja allekirjoitettiin 23.3.1990 eli Kreditwesengesetzin (luotonantotoiminnasta annettu laki) mukaisessa määräajassa. Riskinjakositoumus eli määrältään kaikkiaan 2,55 miljoonaa Saksan markkaa (DEM) oli 6 prosenttia BIAO-Afribankin taseen loppusummasta (joka oli noin 42,45 miljoonaa DEM) ja 3,5 prosenttia kokonaisluottoriskistä, mukaan luetuna taseen ulkopuoliset vakuudet ja vastuusitoumukset (yhteensä 72,33 miljoonaa DEM).
- 54 BIAO-Afribank ilmoitti tilikauden 1989 taseessa vastattavien jälkeen avaalina eli direktiivin 78/660/ETY 14 artiklassa tarkoitettuna sitoumuksena sen riskinjakositoumuksen, jonka se oli antanut BHF-pankille Corporación del cobrelle annetun luoton osalta.
- 55 Samalla BIAO-Afribank kirjasi taseen vastattaviin Chileä koskevana maariskinä direktiivin 78/660/ETY 20 artiklan 1 kohdassa ja HGB:n 249 §:n 1 kohdan ensimmäisessä virkkeessä tarkoitetun varauksen keskeneräisistä liiketoimista mahdollisesti aiheutuvien menetysten varalta.
- 56 Varauksen tehdäkseen BIAO-Afribank on arvioinut erikseen Chilen maariskiä Chilen poliittisen ja taloudellisen tilanteen kannalta ja käyttänyt tässä tarkoituksessa pistejärjestelmää, jonka sen tilintarkastajat ovat kehittäneet niin sanotun Institutional Investor's Country Ratings -indeksin pohjalta.
- 57 Näin lasketut pisteet, jotka pyöristettiin lähimpään kymmenlukuun, otettiin laskentaperusteeksi määritettäessä korjauskerrointa, jota sitten sovellettiin

kyseisiin maihin myönnettyjen luottojen määriin. Vakuuksien ja vastuusitoumusten vuoksi tehtävien arvonalennusten tai varausten tarpeellisuutta arvioitiin siis jokaisen maan ja luoton osalta erikseen soveltamalla kyseistä kerrointa.

- 58 Vaikka Corporación del cobren tulos vuodelta 1988 oli hyvä, BIAO-Afribank päätyi korottamaan edellä esitetyssä erillisarvioinnissa Chilen maariskiä viidellä pisteellä, minkä vuoksi maariskiksi tuli 25 pistettä. Tältä osin otettiin lähinnä huomioon erityisesti kuparin hinnan laskeminen vuonna 1989 ja lehdistössä 10.11.1989 esiintunut lakkouhka Chilen valtion kuparikaivoksilla.
- 59 Tämän mukaisesti muodostettiin menetysten varalta varaus, jonka suuruus oli 638 000 DEM eli noin 25 prosenttia riskinjakositoumuksen määrästä, joka oli noin 2,55 miljoonaa DEM (konvertoituna).
- 60 BIAO-Afribankin soveltaman menetelmän mukaisesti luottojen kokonaisarviointi pohjautui kahden tekijän yhdistettyyn arviointiin: ensinnäkin määritettiin kuhunkin maahan myönnettyihin yksittäisiin luottoihin liittyvien arvonalennusten ja varausten määrät soveltamalla maariskin mukaista korjauskerrointa, ja toiseksi arvioitiin tiettyihin lähinnä kotimaisiin luottoihin liittyvä luottokelpoisuusriski. Koska Corporación del cobren luottokelpoisuudesta ei ollut epäselvyyttä, BIAO-Afribankin ei tarvinnut ottaa huomioon erityistä luottokelpoisuusriskiä.
- 61 Maariskisiin liittyvien menetysten varalta tehdyn varauksen lisäksi oli kuitenkin tarpeellista tehdä kokonaisvaraus pilevien luottoriskien vuoksi. Tämä koko-

naisvaraus perustui BIAO:n aikaisempien luottotappioprosenttien keskiarvoon, joka muunnettiin arvonkorjauskertoimeksi, ja tämä varaus oli 0,42 prosenttia niiden avaalien osalta, joiden keskimääräinen jäljellä oleva erääntymisaika oli kuusi kuukautta.

- 62 Luottokelpoisuusriskiin liittyvää kokonaisarvonkorjausta ei kuitenkaan tehty käyttäen laskentaperusteena kokonaismäärää vaan ainoastaan siitä määrää, josta oli vähennetty edellä tarkoitetut erikseen tehdyt arvonkorjaukset.

Pääasian oikeudenkäynti ja ennakkoratkaisukysymykset

- 63 Pääasian oikeudenkäynti koskee sellaisen varauksen arvostamista, joka on tehty sellaisten menetysten varalta, joita mahdollisesti aiheutuu BIAO-Afribankin antamasta, Corporación del cobren saamaan luottoon liittyvästä riskinjakositoumuksesta, ja tällä arvostuksella on merkitystä ainoastaan elinkeinoveron kannalta. Sellaisen tilintarkastuksen jälkeen, jonka BIAO:n mahdollinen ostaja suoritti BIAO:ssa vuonna 1993, Finanzamt für Körperschaften Hamburg-West (jäljempänä Finanzamt Hamburg-West), joka kyseisenä ajankohtana oli elinkeinoveron kannalta toimivaltainen viranomaisena, ei enää hyväksynyt asianomaista varausta. Kyseisen viranomaisen mukaan taseen ulkopuolisen toimen eli esimerkiksi takauksen merkitseminen vastattaviin on mahdollista ainoastaan, jos on erittäin todennäköistä, että takaukseen tullaan turvautumaan päävelallisen ennakkoidun maksukyvyttömyyden vuoksi.

- 64 Koska vuoden 1990 osalta verotuksessa hyväksytyyn tappion taannehtiva siirtäminen ei ollut GewStG:n 10 a §:n mukaan mahdollista, Finanzamt Hamburg-West nosti elinkeinoveron alaisen tulon määrää ja siten veron määrää 10.11.1993 tekemällään päätöksellä.

- 65 BIAO teki 19.11.1993 oikaisuvaatimuksen tästä päätöksestä. Finanzamt Hamburg-West hylkäsi kuitenkin vaatimuksen 18.12.1996, minkä jälkeen BIAO nosti hallintokanteen Finanzgericht Hamburgissa; BIAO on vaatinut Finanzgerichtissä, että 10.11.1993 tehtyä päätöstä muutettaisiin niin, että Chilen maariskiin liittyvä varaus otettaisiin huomioon ja että elinkeinoveron alaista tuloa ja elinkeinoveroa kyseiseltä tilikaudelta pienennettäisiin tämän mukaisesti.
- 66 Finanzamt für Großunternehmen in Hamburg eli pääasian vastaaja, josta on tullut oikeudenkäyntimenettelyn aikana BIAO:n suhteen toimivaltainen viranomaisena, on vaatinut, että kanne hylätään siksi, että direktiivin 78/660/ETY tulkinnalla ei ole merkitystä sovellettaessa kansallisia säännöksiä yhtiöiden verotuksesta.
- 67 Tässä tilanteessa Finanzgericht Hamburg on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”I Yhteisöjen tuomioistuimen toimivalta ennakkoratkaisun antamiseen

Onko yhteisöjen tuomioistuin EY:n perustamissopimuksen 177 artiklaan (josta on tullut EY 234 artikla 1.5.1999 voimaan tulleen, 2.10.1997 allekirjoitetun Amsterdamin sopimuksen perusteella) perustuvassa ennakkoratkaisumenettelyssä toimivaltainen tulkitsemaan yhtiömuodoltaan tietynlaisten yhtiöiden tilinpäätöksistä 25 päivänä heinäkuuta 1978 annettua neljättä neuvoston direktiiviä 78/660/ETY (EYVL L 222, s. 11; jäljempänä tilinpäätösdirektiivi) paitsi silloin,

kun epäselvyydet liittyvät pääomayhtiöitä koskevien kansallisten kauppaoikeudellisten tilinpäätössäännösten (tässä Saksan Handelsgesetzbuchin — — 264 § ja sitä seuraavat pykälät) soveltamiseen direktiivien mukaisella tavalla, myös silloin,

- 1) kun tilinpäätösdirektiivi on täytäntöönpantu (tässä Saksan Bilanzrichtliniengesetzillä) ottamalla osa sen sisällöstä osaksi kaikkia elinkeinonharjoittajia koskevia kansallisia kauppaoikeudellisia tilinpäätössäännöksiä (tässä HGB:n 238 §:ää ja sitä seuraavia pykäläiä), vaikkei tilinpäätösdirektiivin johdanto-osassa ja 2 artiklassa mainittua oikean ja riittävän kuvan periaatetta (true and fair view) ole näiden osalta otettu sellaisenaan osaksi lakitekstiä (toisin kuin pääomayhtiöiden osalta HGB:n 264 §:n 2 momentissa ja 289 §:n 1 momentissa);

- 2) kun kansallisen vero-oikeuden (tässä Saksan Einkommensteuergesetzin — — 5 §:n 1 momentin ensimmäinen virke, luettuna yhdessä Körperschaftsteuergesetzin — — 8 §:n 1 momentin ja Gewerbesteuergesetzin — — 7 §:n kanssa) mukaan silloin, kun määritetään tilinpäätösten perusteella elinkeinonharjoittajien voittoa, lähtökohdaksi otetaan kauppaoikeudellisen hyvän kirjanpito-tavan sovellettavuus ja
  - a) kun hyvään kirjanpito-tapaan kuuluvista periaatteista on säädetty (tilinpäätösdirektiivillä) yhdenmukaistetuissa, kaikkia elinkeinonharjoittajia koskevissa säännöksissä (HGB:n 238 § ja sitä seuraavat pykälät) tai

  - b) kun kyse on pääomayhtiöitä koskevista erityisistä tilinpäätössäännöksistä (HGB:n 264 § ja sitä seuraavat pykälät);

- 3) kun kansallisessa vero-oikeudessa viitataan muussa yhteydessä kauppaoikeudellisiin tilinpäätössäännöksiin sisältyviin käsitteisiin ja arviointiperusteisiin?

II Luottoriskien käsittely taseessa

- 1) Onko myönnettyjen ulkomaanluottojen arvoa korjattava taseessa maariskin (valuuttariskin, siirtoriskin) takia, ja onko tämä tehtävä niin, että taseen vastaavissa alennetaan ulkomaansaamisten arvoa (tilinpäätösdirektiivin 19 artikla ja 39 artiklan 1 kohdan b ja c alakohta sekä HGB:n 253 §:n 3 ja 4 momentti) ja samalla taseen vastattavissa tehdään varaus (tilinpäätösdirektiivin 20 artiklan 1 kohta ja HGB:n 249 §:n 1 momentin 1 virke) vieraisiin ulkomaanluottoihin liittyvien avaalien tai takuiden kaltaisista taseen ulkopuolisista vakuuksista tai vastuusitoumuksista (tilinpäätösdirektiivin 14 artikla ja HGB:n 251 §, 'risk subparticipation agreement')?
- 2) Onko edellytetyn tase-erien erikseen arvostamisen (tilinpäätösdirektiivin 31 artiklan 1 kohdan e alakohta ja HGB:n 252 §:n 1 momentin 3 kohta) kanssa yhteensopivaa se, että riskit otetaan huomioon varsinaisten erillisarvonkorjausten tai -varausten sijasta yleisinä arvонkorjauksina tai -varauksina, vaikka luottotappion aiheutuminen ei ole yksittäistapauksissa erittäin todennäköistä:
- a) Saadaanko sellaisen luottokelpoisuusriskin vuoksi, joka ei ole ilmeinen vaan pelkästään piilevä, tehdä yleinen arvонkorjaus, ja saadaanko tämä tehdä paitsi saamisen arvonalennuksen muodossa, myös avaalien tai takuun kaltaisten vakuuksien tai vastuusitoumusten osalta tehdyn varauksen muodossa?

- b) Saadaanko sellainen maariski, jonka toteutuminen ei ole erittäin todennäköistä, ottaa huomioon yleisenä maakohtaisena arvonkorjauksena (pauschalierte Einzelwertberichtigung, yleinen erillisarvonkorjaus), ja saadaanko tämä tehdä paitsi saamisen arvonalennusten muodossa, myös avaalin tai takuun kaltaisten vakuuksien tai vastuusitoumusten osalta tehdyn varauksen muodossa?
- 3) Onko sallittua tai pakollista, että maariski määritetään yrityksen omien liikesuhteiden, kokemusten ja tietojen perusteella tai toimialalla saatujen tietojen perusteella tai maaluokitusten perusteella tai nämä menetelmät yhdistämällä taikka jollain muulla tavalla?
- 4) Saadaanko riski ottaa huomioon myös silloin, kun
- a) riski oli olemassa jo tehtäessä sitä liiketoimea, johon riski liittyy, ja
- b) kun riski on monta kertaa suurempi kuin siitä saatava voitto tai tulo (tässä alle vuoden avaalipalkkio)?
- 5) Saadaanko maariski ja luottokelpoisuusriski ottaa mahdollisesti huomioon samanaikaisesti saman luoton osalta tekemällä arvonkorjaus tai varaus, ja onko nämä tehtävä yhdessä erässä vai erillisissä erissä?

- 6) Onko tällainen riskien samanaikainen huomioon ottaminen sallittua myös silloin, kun ensimmäinen niistä on arvostettu erikseen ja toinen taas yleisesti?

- 7) Onko riskien kahdenkertainen huomioon ottaminen vältettävissä asianmukaisesti sillä, että yhden riskin huomioon ottamisen jälkeen jäljelle jäävän riskin laskentaperusteeksi otetaan se määrä, joka saadaan vähentämällä luottomäärästä ensin mainittu riski?

III Arvonselvennys (Wertaufhellung; eli tilinpäätöspäivän jälkeisten tapahtumien huomioon ottaminen arvostuksessa)

- 1) Onko tilinpäätösdirektiivin 31 artiklan 1 kohdan c alakohdan bb alakohdan sanamuodosta huolimatta arvonselvennyksenä otettava huomioon paitsi riskien kasvaminen myös riskien pienentyminen?

- 2) Onko tilinpäätöspäivän ja tilinpäätöksen laatimispäivän välisenä aikana tapahtunut luoton kuoletus saamisen arvoa (taannehtivasti) selventävä seikka eikä vain sellainen arvoon vaikuttava seikka, jonka vaikutukset liittyvät ainoastaan kuoletusvuoteen?

- 3) Kun arvonselvennykset koskevat kyseisen yrityksen kannalta suhteellisen vähämerkityksellisiä riskejä, voidaanko katsoa, että merkityksellinen ajanjakso ei pääty taseen allekirjoittamispäivänä tai tilinpäätöksen vahvistamispäivänä vaan sinä päivänä, jolloin kyseisen tase-erän arvostus on saatettu päätökseen?”

Alustavia huomioita

- 68 Ennen ennakkoratkaisukysymyksiin vastaamista on syytä palauttaa mieleen direktiivin 78/660/ETY säännösten tarkoitus, soveltamisala ja luonne.
- 69 Kuten tämän tuomion 5 kohdassa on mainittu, direktiivillä 78/660/ETY pyritään osakkaiden ja kolmansien suojaamiseksi sovittamaan yhteen erityisesti niitä kansallisia säännöksiä, jotka koskevat tilinpäätösten ja toimintakertomusten esittämistä ja sisältöä sekä arvostusmenetelmiä. Lisäksi direktiivin kolmannen perustelukappaleen mukaan sillä pyritään säätämään ainoastaan niistä vähimmäisvaatimuksista, jotka koskevat yhtiöiden julkistamien taloudellisten tietojen laajuutta.
- 70 Tässä yhteydessä on huomattava, että direktiivillä 78/660/ETY ei ole tarkoitus vahvistaa niitä edellytyksiä, joilla yhtiöiden tilinpäätöksiä voidaan käyttää tai on käytettävä perustana silloin, kun jäsenvaltioiden veroviranomaiset määrittävät verojen — kuten nyt kyseessä olevan elinkeinoveron — laskentaperustetta ja määrää. Toisaalta sitä mahdollisuutta, että jäsenvaltiot tukeutuvat tilinpäätöksiin verotustarkoituksessa, ei ole myöskään suljettu pois.
- 71 Direktiivin 78/660/ETY soveltamisalaan kuuluivat pääasian tosiseikkojen tapahtuma-aikana ainoastaan osakeyhtiöt, kommandiittiosakeyhtiöt ja rajavastuuyhtiöt. Tämän ajankohdan jälkeen kyseistä soveltamisalaa on kuitenkin laajennettu pääomayhtiöiden sivuliikkeisiin, kuten BIAO-Afribankiin; näin on tehty seuraavilla direktiiveillä: julkistamisvaatimuksista, jotka koskevat toisen valtion lainsäädännön alaisten, yhtiömuodoltaan tietynlaisten yhtiöiden jäsenvaltioon

avaamia sivuliikkeitä, 21 päivänä joulukuuta 1989 annettu yhdestoista neuvoston direktiivi 89/666/ETY (EYVL L 395, s. 36); pankkien ja muiden rahoituslaitosten tilinpäätöksestä ja konsolidoidusta tilinpäätöksestä 8 päivänä joulukuuta 1986 annettu neuvoston direktiivi 86/635/ETY (EYVL L 372, s. 1); jäsenvaltioon sijoittautuneiden sellaisten luotto- ja rahoituslaitosten sivukonttoreiden velvollisuudesta julkistaa tilinpäätösasiakirjat, joiden kotipaikka ei ole siinä jäsenvaltiossa, 13 päivänä helmikuuta 1989 annettu neuvoston direktiivi 89/117/ETY (EYVL L 44, s. 40); sekä tilinpäätöksistä annetun direktiivin 78/660/ETY ja konsolidoiduista tilinpäätöksistä annetun direktiivin 83/349/ETY muuttamisesta niiden soveltamisalan osalta 8 päivänä marraskuuta 1990 annettu neuvoston direktiivi 90/605/ETY (EYVL L 317, s. 60).

- 72 Direktiivin 78/660/ETY säännösten sisällön osalta on huomattava, että tämän direktiivin neljännen perustelukappaleen ja 2 artiklan 3 kohdan mukaan peruseriaatteena on se, että tilinpäätösten on annettava oikea ja riittävä kuva yhtiöiden varoista ja vastuista, rahoitusasemasta ja tuloksesta (ks. tältä osin asia C-234/94, Tomberger, tuomio 27.6.1996, Kok. 1996, s. I-3133, 17 kohta, sellaisena kuin tämä tuomio on korjattuna 10.7.1997 annetulla määräyksellä, jota ei ole julkaistu oikeustapauskokoelmassa). Tämä periaate edellyttää sitä, että tilinpäätös toisaalta kuvastaa niitä toimintoja ja liiketoimimia, joita sillä on tarkoitus kuvata, ja toisaalta sitä, että tilinpäätöstiedot annetaan sellaisessa mahdollisimman päteväksi katsotussa muodossa, jolla voidaan parhaiten tyydyttää ulkopuolisten tiedon tarve yhtiön etuja loukkaamatta (ks. asia C-275/97, DE + ES Bauunternehmung, tuomio 14.9.1999, Kok. 1999, s. I-5331, 26 ja 27 kohta).

- 73 Tässä tarkoituksessa direktiivissä 78/660/ETY säädetään pakollisista tasekaavasta ja tuloslaskelmakaavasta, liitetietojen ja toimintakertomuksen vähimmäisvaatimuksista sekä, kuten direktiivin viidennessä perustelukappaleessa todetaan, erilaisten arvostusmenetelmien yhteensovittamisesta siinä määrin kuin tämä on tarpeen sen varmistamiseksi, että tilinpäätöksissä annetaan vertailukelpoiset ja yhdenmukaiset tiedot. Direktiivin 2 artiklan 5 kohdassa säädetään kuitenkin, että jos jonkin tämän direktiivin säännöksen soveltaminen johtaa ristiriitaan oikean ja riittävän kuvan periaatteen kanssa, tuosta säännöksestä on poikettava, jotta oikea ja riittävä kuva voidaan antaa.

74 Oikean ja riittävän kuvan periaatetta on myös tulkittava muiden direktiivin 78/660/ETY 2 artiklassa mainittujen periaatteiden valossa. Näitä periaatteita ovat muun muassa seuraavat: periaate, jonka mukaan tilinpäätös — joka käsittää taseen, tuloslaskelman ja liitetiedot — muodostaa yhden kokonaisuuden (2 artiklan 1 kohta); periaate, jonka mukaan tilinpäätös on laadittava selkeästi ja tämän direktiivin säännösten mukaisesti (2 artiklan 2 kohta); sekä periaate, jonka mukaan silloin, kun tämän direktiivin säännöksiä soveltaminen ei riitä 2 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun oikean ja riittävän kuvan antamiseksi, on annettava lisätietoja (2 artiklan 4 kohta).

75 Lisäksi tilinpäätöserien arvostamisessa on aina noudatettava varovaisuusperiaatetta (direktiivin 78/660/ETY 31 artiklan 1 kohdan c alakohta), ja tehtävät varaukset eivät saa olla määrältään suurempia kuin on tarpeen (saman direktiivin 42 artiklan ensimmäinen kohta).

76 Näistä seikoista ja itse direktiivin 78/660/ETY säännöksistä ilmenee, että tällä direktiivillä ei ole tarkoitus säännellä yksityiskohtaisesti kaikkia kirjapitokysymyksiä, jotka ovat sidoksissa kunkin yksittäistapauksen olosuhteisiin. Tässä direktiivissä on pääosin tarkoitus säätää tietyistä yleisistä periaatteista, joiden on toimittava ohjeina yhtiöiden tilinpäätösten laadinnassa kaikissa jäsenvaltioissa. Näitä periaatteita on tarpeen konkretisoida antamalla kansallisia säännöksiä, joiden sisältö saa vaihdella jäsenvaltiosta toiseen kunkin jäsenvaltion kirjanpitoikäytäntöjen mukaisesti, kunhan tältä osin noudatetaan direktiivissä 78/660/ETY asetettuja vaatimuksia.

77 Tähän liittyen on syytä muistuttaa, että kansalliset käytännöt ovat vuosien saatossa yhä enemmän lähentyneet kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja eli International Accounting Standardsia (IAS) (ks. tältä osin 14.11.1995 annettu komission tiedonanto KOM(95) 508 lopullinen, joka on otsikoitu ”Kirjanpidon

yhdenmukaistaminen: kansainvälistä yhdenmukaistamista koskeva uusi strategia” ja johon Finanzgericht Hamburg on viitannut, sekä kansainvälisten tilinpäätösstandardien soveltamisesta 19 päivänä heinäkuuta 2002 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1606/2002 (EYVL L 243, s. 1)).

Ennakkoratkaisukysymysten ensimmäinen osa

- 78 Kysymystensä ensimmäisellä osalla Finanzgericht Hamburg tiedustelee, onko sen esittämä ennakkoratkaisupyynnö tutkittavissa, kun otetaan huomioon se, että pääasian tosiseikkojen tapahtuma-aikana jäsenvaltioilla ei ollut velvollisuutta edellyttää, että BIAO-Afribankin kaltaisen yksikön tilinpäätöksessä noudatetaan direktiivin 78/660/ETY säännöksiä. Lisäksi kyseisen tuomioistuimen mukaan ennakkoratkaisukysymysten tutkittavaksi ottamisen suhteen voi olla epäilyksiä siksi, että direktiivin 78/660/ETY täytäntöönpanemiseksi annettuun kansalliseen lainsäädäntöön ei ole sanatarkasti sisällytetty direktiivissä mainittuja periaatteita, ja siksi, että vero-oikeudessa sovellettavat tilinpäätössäännökset pohjautuvat ainoastaan epäsuorasti tähän kansalliseen täytäntöönpanolainsäädäntöön, mikä johtaa toisaalta siihen, että vero-oikeudellisten säännösten perusteella direktiiviä sovelletaan myös muihin kuin siinä tarkoitettuihin tilanteisiin.

Yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyt huomautukset

- 79 Finanzamt esittää, että ennakkoratkaisupyynnö on jätettävä tutkimatta, koska EStG, jonka 5 §:n 1 momentissa viitataan hyvään kirjanpitolapaan kuuluviin periaatteisiin, on ollut voimassa vuodesta 1934, minkä vuoksi EStG:llä ei ole tarkoitus viitata Euroopan yhteisön oikeuteen eikä varsinkaan panna direktiiviä täytäntöön.
- 80 Finanzamtin mukaan direktiivin 78/660/ETY tulkinnalla ei ole merkitystä pääasian ratkaisemisessa. Pääasian ratkaisun kannalta keskeistä on ainoastaan se,

onko varaus, joka on tehty kauppaoikeudellisten säännösten mukaisella tavalla, hyväksyttävä myös verotettaessa yhtiöiden tuloa Saksan verosäännösten perusteella. Nyt kyseessä olevan kaltaisen varauksen sallittu määrä on periaatteessa määritettävä Saksan yhtiöverotuksessa niiden edellytysten mukaisesti, jotka on asetettu kansallisissa verosäännöksissä ja Bundesfinanzhofin (Saksa) näitä säännöksiä koskevassa oikeuskäytännössä.

81 Finanzgericht Hamburgin sekä Saksan hallituksen mukaan on sitä vastoin katsottava, että pannessaan täytäntöön direktiivin 78/660/ETY Saksan lainsäätäjän tarkoituksena oli huolehtia siitä, että BIAO-Afribankin kaltaisten yksiköiden kirjanpitoa käsitellään oikeudellisesti samalla tavalla kuin niiden yhtiöiden kirjanpitoa, jotka kuuluvat suoraan direktiivin 78/660/ETY soveltamisalaan.

82 Tältä osin Finanzgericht Hamburg viittaa nimenomaisesti Bundesfinanzhofin 22.11.1988 antamaan tuomioon, jossa Bundesfinanzhof toteaa, että ”ainoastaan varojen kokonaisarvostus voi antaa oikean ja riittävän kuvan [kyseisen yhtiön] taloudellisesta asemasta ja tuloksesta” (ks. BFHE 155, 322, BStBl II 1989, 359, II 2d kohta). Finanzgericht Hamburgin mukaan tästä seuraa, että HGB:n kolmannen osan I osastolla, jota sovelletaan kaikkiin kirjanpitovelvollisiin, on pantu täytäntöön direktiivi 78/660/ETY, siltä osin kuin sen säännöksillä on merkitystä nyt esillä olevassa asiassa.

83 Finanzgericht Hamburg on korostanut ennakkoratkaisupyynnössään kolmea Saksan lainsäädännön (mukaan lukien HGB ja verosäännökset) näkökohtaa, jotka Saksan hallituksen mukaan merkitsevät sitä, että tässä lainsäädännössä viitataan — tosin epäsuorasti — direktiivin 78/660/ETY säännöksiin.

- 84 Ensinnäkin Finanzgericht Hamburgin mukaan voitaisiin katsoa, että direktiivin 78/660/ETY säännökset ja erityisesti oikean ja riittävän kuvan periaate on todellisuudessa pantu täytäntöön HGB:ssä, vaikka HGB:n kolmannen osan I osastossa ei ole sanataarkasti toistettu näitä säännöksiä kaikkiin elinkeinonharjoittajiin sovellettavien säännösten osalta. Toiseksi yhteisön säännökset voisivat myös olla sovellettavissa sitä kautta, että EStG:n 5 §:n 1 momentin ensimmäisessä virkkeessä viitataan hyvään kirjanpitolapaan kuuluviin periaatteisiin. Kolmanneksi velkojen varalta tehtävien varausten arvostuksen osalta yhteisön säännökset voisivat olla sovellettavissa sellaisten muiden käsitteiden ja kriteerien vuoksi, joista säädetään etusijan saavissa erityisissä verosäännöksissä.
- 85 Saksan hallituksen mukaan oikean ja riittävän kuvan periaatetta ei ollut tarpeen toistaa HGB:n 238—263 §:ssä, koska tätä periaatetta noudatettiin jo siksi, että se oli sisällytetty aikaisempaan lainsäädäntöön. Ensinnäkin HGB:n 238 §:n mukaan yrityksen tila on esitettävä täsmällisesti, ja toiseksi saksalaiset tuomioistuimet ovat aina tulkinneet HGB:n 242 §:ää niin, että siinä asetetaan vaatimus tilinpäätöksen paikkansapitävyydestä, ja tämä vaatimus vastaa oikean ja riittävän kuvan käsitettä.
- 86 Siitä, että oikean ja riittävän kuvan periaate on nimenomaisesti mainittu HGB:n 264 §:ssä, ei Saksan hallituksen mukaan seuraa, että tämän periaatteen mainitsematta jättäminen HGB:n 238—263 §:ssä merkitsisi sitä, että tätä periaatetta sovelletaan ainoastaan pääomayhtiöihin ja että sitä ei sovelleta muihin elinkeinonharjoittajiin. Saksan hallituksen asiamies on todennut asian suullisessa käsittelyssä, että Saksan lainsäätäjän tarkoituksena on aina ollut siitä huolehtiminen, että tätä periaatetta käytännössä noudatetaan direktiivin 78/660/ETY 2 artiklan 3 kohdassa tarkoitettulla tavalla. Siksi ei ole ollut mitään vaaraa siitä, että kansalliset säännökset poikkeaisivat niitä vastaavista yhteisön oikeuden säännöksistä.

- 87 Komissio ja Saksan hallitus katsovat siis asiassa C-28/95, *Leur-Bloem*, 17.7.1997 annetun tuomion (Kok. 1997, s. I-4161) nojalla, että yhteisöjen tuomioistuin voi antaa ennakkoratkaisun, kun kansallisessa oikeudessa viitataan joko suoraan direktiiviin 78/660/ETY taikka suoraan tai epäsuorasti sellaiseen kansalliseen oikeussääntöön, joka on annettu tämän direktiivin täytäntöönpanemiseksi tai siinä tarkoituksessa, että vapaaehtoisesti mukauduttaisiin direktiiviin tekemällä epäsuora viittaus siihen.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 88 Aluksi on syytä muistuttaa, että EY 234 artiklan mukaisessa yhteisöjen tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuinten yhteistyössä yksinomaan kansallisen tuomioistuimen, jossa asia on vireillä ja joka vastaa annettavasta ratkaisusta, tehtävänä on kunkin asian erityspiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen yhteisöjen tuomioistuimelle esittämällä kysymyksillä merkitystä asian kannalta (ks. erityisesti asia C-415/93, *Bosman*, tuomio 15.12.1995, Kok. 1995, s. I-4921, 59 kohta ja asia C-218/00, *Cisal*, tuomio 22.1.2002, Kok. 2002, s. I-691, 18 kohta).
- 89 Yhteisöjen tuomioistuimen on siis periaatteessa vastattava kysymyksiin, ellei ole ilmeistä, että ennakkoratkaisupyynnöllä pyritään todellisuudessa saamaan yhteisöjen tuomioistuimelta ratkaisu näennäisen oikeudenkäyntiasian avulla taikka neuvoa-antava lausunto yleisluonteisista tai hypoteettisista kysymyksistä tai että yhteisön oikeuden tulkitsemisella ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävänä olevan asian tosiseikkoihin tai kohteeseen taikka että yhteisöjen tuomioistuimella ei ole tiedossaan niitä tosiseikkoja tai oikeudellisia seikkoja, jotka ovat tarpeen, jotta se voisi antaa hyödyllisen vastauksen sille esitettyihin kysymyksiin (ks. erityisesti asia 244/80, *Foglia*, tuomio 16.12.1981, Kok. 1981, s. 3045, Kok. Ep. VI, s. 251, 18 kohta; em. asia *Bosman*, tuomion 61 kohta ja asia C-134/95, *USSL n° 47 di Biella*, tuomio 16.1.1997, Kok. 1997, s. I-195, 12 kohta).

- 90 Nyt esillä olevan asian osalta on todettava, että vaikka ennakkoratkaisukysymykset koskevat valtionsisäistä verotukseen liittyvää tilannetta eikä niillä ensinäkemältä ole yhtymäkohtaa yhteisön oikeuteen, todellisuudessa ne yhteisön oikeuden tulkintaa koskevat ongelmat, joihin kansallinen tuomioistuin hakee ratkaisua, liittyvät pääasiallisesti direktiivissä 78/660/ETY edellytettyyn kirjanpitoimenettelyyn eli erityisesti siihen, miten on otettava huomioon menetykset, joita mahdollisesti aiheutuu sellaisen luoton vakuudesta, jonka takaisinmaksamisesta ei ollut tietoja pääasian asianosaisena olevan yhtiön tilinpäätöspäivänä. Kyse ei siis ole hypoteettisesta ongelmasta eikä kysymyksestä, jolla ei ole mitään yhteyttä pääasian tosiseikkoihin tai kohteeseen.
- 91 Tältä osin vastaus kysymyksiin ei riipu erottelusta pääomayhtiöihin, joihin direktiiviä 78/660/ETY sovellettiin pääasian tosiseikkojen tapahtuma-aikana, ja muihin yksiköihin, kuten BIAO-Afribankiin. Asiassa on merkitystä myös sillä, että pääasian tosiseikkojen tapahtuma-ajan jälkeen kyseisiä direktiivin 78/660/ETY säännöksiä on sovellettu sellaisenaan myös tällaisiin muihin yksiköihin (ks. tämän tuomion 71 kohta).
- 92 On totta, että siltä osin kuin kansallisen oikeuden säännöksiä sovellettiin pääasian tosiseikkojen tapahtuma-aikana BIAO-Afribankin kaltaisiin yksiköihin, näissä säännöksissä ei ollut sanatarkasti toistettu direktiivin 78/660/ETY säännöksiä. Toisaalta Saksan hallituksen mukaan mikään Saksan lainsäädäntöön kuuluva säännös ei estänyt sitä, että myös tällaisten yksiköiden tilinpäätösten laadinnassa noudatetaan täysimääräisesti kyseisen direktiivin tarkoitusta, periaatteita ja säännöksiä. Saksan hallituksen mukaan tulkinta, jonka yhteisöjen tuomioistuin antaa direktiivin 78/660/ETY säännöksistä, sitoo Finanzgericht Hamburgia sen ratkaistessa pääasian, kuten myös tämä tuomioistuin itse on todennut ennakkoratkaisupyyntössään.
- 93 Pääasian olosuhteet ovat siis erilaiset kuin ne olosuhteet, jotka liittyivät asiassa C-346/93, Kleinwort Benson, 28.3.1995 annettuun tuomioon (Kok. 1995,

s. I-615), jonka 18 kohdassa yhteisöjen tuomioistuin totesi, että kyseessä olleessa Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan laissa säädettiin nimenomaisesti asianomaisen sopimusvaltion viranomaisten mahdollisuudesta tehdä muutoksia, joiden ”tarkoituksena on saada aikaan eroavuuksia” yhtäältä kyseisen lain säännösten ja toisaalta tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskevan 27 päivänä syyskuuta 1968 Brysselissä allekirjoitetun yleissopimuksen vastaavien määräysten välillä (EYVL 1972, L 299, s. 32).

- 94 Ennakkoratkaisukysymysten ensimmäiseen osaan on siis vastattava, että ennakkoratkaisukysymysten toinen ja kolmas osa, jotka koskevat direktiivin 78/660/ETY tulkintaa, voidaan ottaa tutkittavaksi.

Ennakkoratkaisukysymysten toinen osa

- 95 Pääasia koskee vakuutta eli vekselitakausta, joka on annettu luotosta, jonka maksamisesta ei ollut vielä tilinpäätöspäivänä tietoja.

- 96 Ensinnäkin oli mahdollista, että BIAO-Afribank saisi tuloa eli avaalipalkkion, jonka vuotuinen suuruus on 7/8 prosenttia niistä luotoista, jotka BIAO-Afribankin antama riskinjakositoumus kattaa, ja joka maksettaisiin sen jälkeen, kun Corporación del cobre maksaisi päävelan takaisin BHF-pankille.

- 97 On riidatonta, että Corporación del cobre luottokelpoisuudesta ei ollut mitään epäselvyyttä ja että se ei ollut koskaan syyllistynyt maksuviivästyksiin. Tästä syystä BIAO-Afribankilla oli todellisia syitä odottaa saavansa avaalista tuloa.
- 98 Toisaalta siihen, maksaisiko Corporación del cobre takaisin päävelan, liittyi kaksi riskitekijää. Kuparin hinta oli nimittäin laskenut vuoden 1989 kuluessa. Lisäksi lehdistössä oli marraskuussa 1989 mainittu Chilen kuparikaivoksia koskevasta lakkojen uhasta.
- 99 Tässä tilanteessa ei voitu sulkea pois sitä, että BIAO-Afribank ei saisikaan riskinjakosopimuksessa sovittua avaalipalkkiota ja että sen täytyisi tämän lisäksi maksaa tässä sopimuksessa sovittu vakuuden arvo eli 1,5 miljoonaa USD BHF-pankille. Näin ollen vakuuteen liittyi tilinpäätöspäivänä riski vähäistä suuremman menetyksen aiheutumisesta.
- 100 Tilinpäätöspäivän jälkeen mutta ennen tilinpäätöksen laatimista Corporación del cobre maksoi päävelan BHF-pankille ja BIAO-Afribank sai sopimuksen mukaisesti ensimmäisen osan avaalipalkkiosta. Tätä taustaa vasten vakuuteen liittyi BIAO-Afribankin kannalta perusteltuja tulonodotuksia.
- 101 Finanzgericht Hamburg kysyy ennakkoratkaisukysymysten toisessa osassaan, oliko se BIAO-Afribankin antama vakuus, joka liittyi BHF-pankin Corporación

del cobrelle myöntämään luottoon, ilmoitettava 31.12.1989 päättyneen tilikauden tilinpäätöksessä ja, jos näin on, millä tavalla se oli ilmoitettava siinä. Se haluaa ratkaisua erityisesti seuraaviin kysymyksiin:

— Saadaanko taseen vastattaviin muodostaa direktiivin 78/660/ETY 20 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu varaus maariskin kaltaisen sellaisen riskin vuoksi, joka vaikuttaa saman direktiivin 14 artiklassa tarkoitettuun taseen ulkopuolella mainittavaan sitoumukseen?

— Saadaanko piilevä luottokelpoisuusriski ja maariski ottaa huomioon yleisen arvonalennuksen taikka tilanteen mukaan yleisen varauksen muodossa?

— Mitä kriteerejä ja keinoja on käytettävä ilmaistaessa lukuina maariskin toteutumisen todennäköisyys?

— Edellyttääkö varovaisuusperiaate sitä, että varauksessa otetaan huomioon jo olemassa oleva ja suhteettoman suuri riski?

— Onko samanaikaisesti huomioon otetut piilevä luottokelpoisuusriski ja maariski ilmoitettava yhtenä eränä vai erillisinä erinä?

— Mitä keinoja on käytettävä sen välttämiseksi, että riskit otetaan huomioon kahdesti?

102 Nämä kysymykset koskevat sekä taseen esittämistä että tase-erien arvostamista.

Varaus maariskin kaltaisen sellaisen riskin vuoksi, joka vaikuttaa taseen ulkopuolella mainittavaan sitoumukseen

103 Direktiivin 78/660/ETY 14 artiklassa, joka on taseen rakennetta koskevassa direktiivin 3 jaksossa, säädetään, että kaikenlaiset vakuudet ja vastuusitoumukset on, jos niitä ei tarvitse ilmoittaa vastattavissa, selvästi ilmoitettava taseen lopussa tai liitetiedoissa. Se, onko tällainen sitoumus ilmoitettava taseen vastattavissa eikä taseen lopussa tai liitetiedoissa, on kysymys, joka on periaatteessa ratkaistava kansallisessa oikeudessa, jota tilanteen mukaan tulkitaan kansainvälisten tilinpäätösstandardien (IAS) mukaan.

104 Finanzgericht Hamburgin mukaan nyt kyseessä oleva sitoumus kuuluu selvästi direktiivin 78/660/ETY 14 artiklan soveltamisalaan. Lisäksi ennakkoratkaisukysymysten osalta kyseisen tuomioistuimen lähtökohtana on se, että Saksan oikeuden perusteella kyseinen sitoumus oli ilmoitettu asianmukaisesti taseen jälkeen eikä sitä ollut ilmoitettava taseen vastattavissa.

105 Niiden ”riskien” osalta, joiden vuoksi voidaan tehdä direktiivin 78/660/ETY 20 artiklan 1 kohdan perusteella varaus, on korostettava, että tämän säännöksen

mukaan taseen vastattaviin voidaan tehdä varauksia (ranskaksi ”provisions pour risques et pertes”, saksaksi ”Rückstellungen” ja englanniksi ”provisions for liabilities and charges”) sellaisia menetyksiä tai velkoja varten, jotka tilinpäätöspäivänä ovat joko todennäköisiä tai varmoja.

- 106 Saksan hallitus on esittänyt nyt esillä olevan asian osalta, että vaikka Corporación del cobren mahdollisesta päävelan maksamatta jättämisestä aiheutuva menetys oli luonteeltaan selvästi määritetty ja menetyksen suuruus ja toteutumisajankohta olivat enemmän tai vähemmän selviä, menetystä ei voitu pitää todennäköisenä tai varmana direktiivin 78/660/ETY 20 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla.
- 107 Komissio esittää, että direktiivin 78/660/ETY 31 artiklan 1 kohdan c alakohdassa mainittu varovaisuusperiaate sekä oikean ja riittävän kuvan periaate edellyttävät, että menetystä koskeva riski otetaan huomioon tekemällä varaus.
- 108 Tältä osin on todettava, että nyt esillä olevassa asiassa määritellyn kaltainen maariski ei itsessään ole direktiivin 78/660/ETY 20 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu riski. Näin on siksi, että se on ainoastaan yksi niistä tekijöistä, jotka on otettava huomioon sen ratkaisemiseksi, onko kyseisestä sitoumuksesta aiheutuva menetys ”todennäköinen tai varma” kyseisessä säännöksessä tarkoitettulla tavalla.
- 109 Kun siis tutkitaan, onko asianmukaista, että direktiivin 78/660/ETY 20 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu varaus muodostetaan saman direktiivin 14 artiklan mukaisesti taseen ulkopuolella mainittavan sitoumuksen johdosta, keskeistä on

se, onko ”menetyksen tai velan” toteutuminen tämän sitoumuksen johdosta tilinpäätöspäivänä todennäköistä tai varmaa.

- 110 Tässä tilanteessa varauksen tekeminen tällaisen sitoumuksen johdosta olisi tarpeen. Se, että taseessa ei nimenomaisesti mainittaisi todennäköistä tai varmaa menetystä, olisi nimittäin ristiriidassa varovaisuusperiaatteen ja oikean ja riittävän kuvan periaatteen kanssa (ks. vastaavasti toisenlaisen asiayhteyden osalta em. asia DE + ES Bauunternehmung, tuomion 26 kohta).
- 111 Direktiivin 78/660/ETY 42 artiklan ensimmäisen kohdan mukaan tällainen varaus ei kuitenkaan saa olla määrältään suurempi kuin on tarpeen.
- 112 Finanzgericht Hamburgin asiana on siis harkita, oliko se, että BIAO-Afribankin vakuuden muodossa antamasta sitoumuksesta aiheutuu menetys tai velka, tilinpäätöspäivänä todennäköistä tai varmaa. Jos näin ei ole, varauksen tekeminen taseen vastattaviin ei ollut aiheellista.
- 113 Kun kyse on sitoumuksesta, joka on mainittava taseen ulkopuolella, varovaisuusperiaate ja oikean ja riittävän kuvan periaate edellyttävät kuitenkin, että taseen ulkopuolella mainitaan myös riskit (laajasti ymmärrettynä), kuten maa-riski, joka on omiaan vaikuttamaan annetuista sitoumuksista aiheutuviin seurauksiin ja näin ollen yhtiön taloudellisen tilanteen arviointiin.

Arvostusmenetelmät

- 114 Sovellettavia arvostusmenetelmiä on tarkasteltava ainoastaan sen tilanteen varalta, että Finanzgericht Hamburg katsoisi, että kyseisen sitoumuksen vuoksi on muodostettava varaus.
- 115 Lisäksi on syytä huomauttaa, että vaikka Finanzgericht Hamburg näyttää harkitsevan sitä mahdollisuutta, että vastaavien arvoa alennettaisiin direktiivin 78/660/ETY 39 artiklan 1 kohdan b ja c alakohdan mukaisesti, se ei täsmennä, millä tavalla tällainen arvostusmenetelmä voisi olla merkityksellinen nyt esillä olevassa asiassa.
- 116 Mahdollisuudesta arvostaa kyseiset erät kokonaisuutena on todettava, että direktiivin 78/660/ETY 31 artiklan 1 kohdan e alakohdassa säädetään, että vastaaviin ja vastattaviin kuuluvat omaisuuserät on arvostettava erikseen. Yhteisöjen tuomioistuin on kuitenkin todennut, että tämän artiklan 2 kohtaan perustuva poikkeus voi olla asianmukainen, kun oikean ja riittävän kuvan periaatteen kannalta tarkasteltuna erillinen arvostus ei antaisi mahdollisimman oikeaa ja riittävää kuvaa asianomaisen yhtiön todellisesta taloudellisesta asemasta (ks. em. asia DE + ES Bauunternehmung, tuomion 31 ja 32 kohta).
- 117 Nyt esillä olevan kaltaisessa asiassa, jossa on ilmennyt useita epävarmoja ja jopa keskenään ristiriitaisia tekijöitä (ks. tämän tuomion 95—98 kohta), on mahdollista, että varovaisuusperiaatteen ja oikean ja riittävän kuvan periaatteen noudattamiseksi asianmukaisin lähestymistapa on se, että kaikkia merkityksellisiä tekijöitä harkitaan kokonaisuutena.

118 Niistä kysymyksistä, joilla halutaan saada täsmennyksiä siitä, mitä kriteerejä on käytettävä ilmaistaessa konkreettisina lukuina riskin todennäköisyys, ja siitä, saadaanko maariski ja luottokelpoisuusriski ottaa huomioon samanaikaisesti, ja edelleen siitä, millä keinoin voidaan välttää riskien kaksinkertainen huomioon ottaminen, on todettava ainoastaan, että direktiivissä 78/660/ETY säädetään pelkästään yleisistä periaatteista, eikä siinä pyritä sääntelemään kaikkia mahdollisia näiden periaatteiden soveltamistilanteita. Koska direktiivissä ei ole näitä kysymyksiä koskevia tarkempia säännöksiä, arvostuksessa on sovellettava kansallista oikeutta, jota tilanteen mukaan tulkitaan kansainvälisten tilinpäätösstandardien (IAS) valossa, sellaisina kuin ne olivat pääasian tosiseikkojen tapahtuma-aikana; edellytyksenä tältä osin on kuitenkin aina, että direktiivissä 78/660/ETY säädettyjä, tämän tuomion 72—75 kohdassa mainittuja yleisiä periaatteita noudatetaan täysimääräisesti.

119 Kaiken edellä esitetyn perusteella ennakkoratkaisukysymysten toiseen osaan on vastattava, että direktiivissä 78/660/ETY ei suljeta pois sitä, että taseen vastattavissa tehdään direktiivin 20 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu varaus, jolla pyritään kattamaan sellaiset menetykset tai velat, joita mahdollisesti aiheutuu direktiivin 14 artiklan mukaisesti taseen ulkopuolella mainitusta sitoumuksesta, kunhan kyseistä menetystä tai velkaa voidaan pitää tilinpäätöspäivänä ”todennäköisenä tai varmana”. Saman direktiivin 31 artiklan 1 kohdan e alakohdassa ei suljeta pois sitä, että varovaisuusperiaatteen ja oikean ja riittävän kuvan periaatteen noudattamisen kannalta asianmukaisin arvostusmenetelmä on se, että kaikkia merkityksellisiä tekijöitä harkitaan kokonaisuutena.

Ennakkoratkaisukysymysten kolmas osa

120 Kysymystensä kolmannella osalla Finanzgericht Hamburg pyrkii selvittämään, onko vakuuden muodossa annettu sitoumus syytä arvostaa tilinpäätöspäivän tilanteen mukaisesti, kun vakuuden kohtalo oli tuolloin vielä tuntematon, vai onko se syytä arvostaa takautuvasti tilinpäätöksen laatimisajankohdan tilanteen

mukaisesti, kun tuolloin oli jo tiedossa, että päävelka oli maksettu takaisin. Finanzgericht Hamburg kysyy siis, mikä on tase-erien arvostamisen kannalta merkityksellinen ajankohta, ja näin ollen ovatko tilinpäätöspäivän jälkeinen riskin pienentyminen tai häviäminen sellaisia seikkoja, joiden vuoksi näiden erien taannehtiva arvostaminen on tarpeen.

- 121 Direktiivin 78/660/ETY 31 artiklan 1 kohdan c alakohdan bb alakohdan mukaan kaikki sellaiset ennakoitavissa olevat vastuut ja mahdolliset menetykset, jotka liittyvät kyseiseen tai sitä edeltäneeseen tilikauteen, on otettava huomioon arvostettaessa tilinpäätöksissä ilmoitettavia eriä. Vastaaviin ja vastattaviin kuuluvia eriä arvostettaessa merkityksellisenä ajankohtana on siis periaatteessa tilinpäätöspäivä.
- 122 Direktiivissä 78/660/ETY ei säännellä nimenomaisesti sitä, miten on otettava huomioon se, että riski (kuten velallista koskeva luottokelpoisuusriski tai maa-riski) on hävinnyt ennen tilinpäätöksen laatimisaikajakohtaa.
- 123 Kyseinen 31 artiklan 1 kohdan c alakohdan bb alakohta kuuluu kuitenkin tyyppitapausten luetteloon, jonka johdantolauseessa todetaan, että ”arvostuksessa on noudatettava varovaisuutta ja erityisesti — —”. Tämä luettelo ei siis ole tyhjentävä. Lisäksi, kuten edellä on jo useasti todettu, direktiivin 78/660/ETY 2 artiklan 3 kohdassa ja direktiivin neljännessä perustelukappaleessa vahvistetaan oikean ja riittävän kuvan periaate. Yhteisöjen tuomioistuimien on jo todennut, että tämän periaatteen noudattaminen edellyttää, että huomioon otetaan kaikki kyseiseen tilikauteen todellisuudessa liittyvät seikat, kuten toteutuneet voitot, kulut, tuotot, vastuut ja menetykset (ks. em. asia Tomberger, tuomion 22 kohta).
- 124 On siis katsottava, että sellainen tapahtuma — kuten se, että Corporación del cobre maksoi sille myönnetyn luoton takaisin — joka on tapahtunut tilin-

päätöspäivän jälkeen, ei todellisuudessa liity kyseiseen jo päättyneeseen tilikauteen. Näin ollen se ei ole seikka, jonka vuoksi taseen vastattaviin tehty varaus, joka liittyy tähän luottoon, olisi arvostettava taannehtivasti uudelleen.

- 125 Se, että tilinpäätöksessä ei lainkaan mainittaisi sellaisia seikkoja kuin tällaisen riskin pienentyminen tai häviäminen, saattaisi kuitenkin olla harhaanjohtavaa ja näin ollen ristiriidassa oikean ja riittävän kuvan periaatteen kanssa (ks. vastaavasti em. asia Tomberger, tuomion 22 kohta). Tämän periaatteen noudattaminen edellyttää nimittäin, että tilinpäätöksen jostain kohdasta ilmenee tällaisen riskin häviäminen tai pienentyminen. Sen määrittäminen, mikä on asianmukaisin menetelmä tällaisen maininnan tekemiseen, kuuluu kansallisen oikeuden alaan.
- 126 Ennakkoratkaisukysymysten kolmanteen osaan on siis vastattava, että pääasian olosuhteiden kaltaisissa olosuhteissa luoton takaisinmaksaminen, joka on tapahtunut tilinpäätöspäivän jälkeen (joka on tase-erien arvostamisen kannalta merkityksellinen ajankohta), ei ole sellainen seikka, jonka vuoksi taseen vastattaviin tehty varaus, joka liittyy tähän luottoon, olisi arvostettava taannehtivasti uudelleen. Oikean ja riittävän kuvan periaatteen noudattamiseksi on kuitenkin tarpeen, että tilinpäätöksessä mainitaan tässä varauksessa tarkoitettun riskin häviäminen.

Oikeudenkäyntikulut

- 127 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Saksan hallitukselle ja komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on ratkaissut Finanzgericht Hamburgin 29.4.1999 tekemällään päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

- 1) Ennakkoratkaisukysymysten toinen ja kolmas osa, jotka koskevat yhtiömuodoltaan tietyntyyppisten yhtiöiden tilinpäätöksistä perustamissopimuksen 54 artiklan 3 kohdan g alakohdan nojalla 25 päivänä heinäkuuta 1978 annetun neljännen neuvoston direktiivin 78/660/ETY tulkintaa, voidaan ottaa tutkittavaksi.
- 2) Direktiivissä 78/660/ETY ei suljeta pois sitä, että taseen vastattavissa tehdään direktiivin 20 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu varaus, jolla pyritään kattamaan sellaiset menetykset tai velat, joita mahdollisesti aiheutuu direktiivin 14 artiklan mukaisesti taseen ulkopuolella mainitusta sitoumuksesta, kunhan kyseistä menetystä tai velkaa voidaan pitää tilinpäätöspäivänä ”todennäköisenä tai varmana”. Saman direktiivin 31 artiklan 1 kohdan e alakohdassa ei suljeta pois sitä, että varovaisuusperiaatteen ja oikean ja riittävän kuvan periaatteen noudattamisen kannalta asianmukaisin arvosutusmenetelmä on se, että kaikkia merkityksellisiä tekijöitä harkitaan kokonaisuutena.

- 3) Pääasian olosuhteiden kaltaisissa olosuhteissa luoton takaisinmaksaminen, joka on tapahtunut tilinpäätöspäivän jälkeen (joka on tase-erien arvostamisen kannalta merkityksellinen ajankohta), ei ole sellainen seikka, jonka vuoksi taseen vastattaviin tehty varaus, joka liittyy tähän luottoon, olisi arvostettava taannehtivasti uudelleen. Oikean ja riittävän kuvan periaatteen noudattamiseksi on kuitenkin tarpeen, että tilinpäätöksessä mainitaan tässä varauksessa tarkoitettun riskin häviäminen.

Rodríguez Iglesias	Puissochet	Edward
La Pergola	Jann	Skouris
Macken	Colneric	von Bahr

Julistettiin Luxemburgissa 7 päivänä tammikuuta 2003.

R. Grass
kirjaaja

G. C. Rodríguez Iglesias
presidentti